PŘIJÍMACÍ ZKOUŠKA NA NAVAZUJÍCÍ STUDIUM OBORU GEOGRAFIE A REGIONÁLNÍ ROZVOJ PŘF OU PRO AKADEMICKÝ ROK 2008/2009 – PÍSEMNÁ ČÁST DNE 4. ČERVNA 2008 – ŘEŠENÍ

1. **Podejte přehled rozdílů ve vzniku, fyzické, funkční a sociální prostorové struktuře mezi městem předindustriálním a městem industriálním**.
   Předindustriální město:
   Vznik podmínila třetí společenská dělba práce, tj. oddělení výměny zboží od řemesel. Město se stává centrem zemědělské oblasti a soustřeďuje obchod a řemesla. Později se stává i obranným, administrativním a náboženským střediskem.
   - Fyzická struktura: hustá zastavěnost, kompaktní, uzavřené v hradbách.
   - Funkční struktura: smíšená, v jednom domě výroba, obchod i bydlení.
   - Sociální struktura: prestižní centrum v níž se soustředí náboženská a aristokratická elita, v okolí centra střední stavy obchodníků a řemeslníků, ulice cechů, židovská ghetta, na okraji lokalizovány nejchudší vrstvy, nevolníci, otroci.

   Industriální město:
   V 18-19. století vzniká nová městotvorná funkce – průmyslová výroba (tj. sekundérní sféra). Velký počet lidí začíná být zaměstnán ve velkovýrobě a dochází k významným přesunům obyvatelstva z venkova do měst. Revolučním faktorem se stává doprava, pozice města na železnici vyvolává významnou diferenciaci v síti měst a vznik nových měst.
   - Fyzická struktura: rozvolnění, bourání opevnění, výstavba předměstí – počátky suburbanizace, úpadek centrálních částí
   - Funkční struktura: rozvíjející se dělba práce a dělba funkcí: průmysl, dělnické čtvrtě, čtvrtě vyšších vrstev, plánování struktury čtvrtí, územní plánování – cíle: hygiena a pořádek, asanace (ozdravění), prostorové oddělení funkcí, monofunkční zónování; doprava ve městě jako dominantní prvek.
   - Sociální struktura: rozpad feudálních vztahů, rozvoj průmyslu, migrace do měst a mezinárodní migrace (z Evropy do USA, z rozvojového světa do USA); čtvrtě chudších v USA v centru, v Evropě na předměstích; po roce 1945 budování sociálního (welfare) státu a posilování střední vrstvy na předměstích.

2. **Podejte přednosti a nevýhody, a zároveň vysvětlete způsob fungování hypermarketů, supermarketů a diskontních samoobslužných prodejních jednotek potravin.**
   Supermarket představuje prodejnu s plným sortimentem potravin a základními druhy nepotravinářského zboží, využívající formu samoobsluhy. Výhoda v podobě širokého výběru a pultového prodeje čerstvého zboží (maso, ovoce, zelenina, uzeniny, lahůdky, ale často i pečivo) je zároveň i jeho nevýhodou, vzhledem k vyšším provozním nákladům, a tím i vyšším prodejním cenám. Oproti supermarketům dosahují hypermarkety daleko vyššího průměrného rozsahu prodejních ploch a rozšiřují prodej nepotravinářského zboží se zaměřením na zboží s vyšší dynamikou prodeje. Za hlavní výhody označujeme: možnost parkování, velké („týdenní") nákupy a příznivé ceny. Nevýhody představují nevhodnost pro malé každodenní nákupy, omezenost nabídky sortimentu odívání a velké výkyvy frekvence zákazníků během týdne. Diskontní samoobslužné prodejní jednotky potravin nabízejí nejrychloobrátkovější druhy zboží (potraviny, základní hygienické potřeby a kosmetika) s vysokou frekvencí poptávky a formu prodeje z jednoduchých regálů, palet, stohů, což vede ke konkurenční výhodě v podobě nízkých cen. Nevýhodou je omezenost šíře sortimentu a hloubky sortimentu ve vztahu k vysokému podílu privátních značek zboží a jeho kvality.

3. **Srovnejte vzájemnou konkurenceschopnost co do struktury a objemu přeprav a přepravní vzdálenosti u silniční a železniční dopravy.**
   Konkurenční výhodou železniční dopravy je schopnost přepravovat objemově náročné náklady na střední a velké vzdálenosti – nevýhodou je zde nutnost návaznosti jiných druhů dopravy v místech překládky. Rovněž v osobní přepravě je železnice konkurenceschopná na delších trasách přepravy, zároveň je schopna nabídnout větší pohodlí pro cestující. Z ekonomického hlediska jsou její nevýhodou vysoké fixní náklady; z ekologického je šetrnější k životnímu prostředí. Silniční doprava konkuruje v rychlosti přepravy na krátké a střední vzdálenosti u méně množstevně náročných přeprav. Výhodou je flexibilita, dosažitelnost lokalit, dodávky „just in time“.

4. **Charakterizujte západoevropský dopravní systém a porovnejte jej se systémem severoamerickým.**
Západoevropský dopravní systém je možno charakterizovat vysokou hustotou dopravních sítí, jejich výbornou kvalitou a technicky vyspělým vozovým parkem, který těchto sítí využívá. Přítomna jsou všechna odvětví dopravy, přičemž důraz je kladen na železniční a silniční dopravu. Pro členské země EU je typická podpora dopravy nástroji Společné dopravní politiky.

Severoamerický dopravní systém je srovnatelný co do kvality, liší se vyšším zastoupením silniční dopravy, letecké (zejména vnitroregionální) dopravy a větší délkou a využitím produktovodů, v některých oblastech pak naopak v systému schází hromadná doprava osob. Hustota dopravních sítí je nižší, než v západní Evropě.

5. **Objasněte rozdíly mezi extenzivním a intenzivním typem industrializace a uveďte, pro která období jsou jednotlivé typy charakteristické.**
Extenzivní typ industrializace spočívá v růstu objemu výroby, který je způsoben nárůstem počtu výrobních jednotek. Je typický pro raná stadia rozvoje průmyslu a šíření odvětví náročných na velké objemy využívaných surovin a lidské práce.

Intenzivní industrializace je kvalitativním procesem, založeným na využití vědy a výzkumu ve výrobě, racionalizaci výrobních postupů a propojení průmyslové výroby se sektorem služeb; staví na vzdělané pracovní síle. Charakteristická pro závěrečné dekády 20. století a současné stadium rozvoje průmyslu.

6. **Uveďte zásadní rozdíly mezi intenzivními a extenzivními typy živočišné produkce.**
   - Bodový/střediskový charakter intenzivních chovů tj. vysoká koncentrace zvířat v uzavřených prostorách bez přímé vazby na přirozené výběhy/pastviny. Plošný charakter extenzivních chovů, které se odehrávají na přirozených pastvinách/výbězích.
   - Vysoká závislost intenzivních chovů na vnějších energetických vstupech do systému – krmiva, světlo, teplo. Extenzivní chovy jsou závislé na přírodních zdrojích.
   - Intenzivní chovy jsou závislé na dodávkách krmiv, extenzivní chovy se opírají zejména o přirozené krmivové zdroje z využívaných ploch.
   - Intenzivní chovy jsou setrvalé na stejném místě po celou dobu chovu, extenzivní jsou spojeny s migrací stád či střídáním pastvin.
   - Intenzivní chovy se vyznačují vysokou produktivností systému, ale nízkou úrovní welfare chovaných zvířat, extenzivní jsou méně produktivní ovšem s vysokou úrovní welfare.
   - Intenzivní chovy jsou lokalizovány zejména v blízkosti míst spotřeby a krmivové základny. Extenzivní chovy využívají často oblasti jinak nevyužitelné pro rostlinnou produkci (*horské a vysokohorské svažité polohy, semiaridní, aridní, subpolární oblasti*) a jsou značně vzdálené od míst spotřeby (*v případě, že mají komerční charakter*).
   - Intenzivní chovy mají výrazně komerční charakter s orientací na trh, extenzivní chovy mohou mít komerční charakter (např. rančerství), ale také se mohou vyznačovat naturálním/samozásobitelským charakterem (např. nomádi).

7. **Zdůvodněte příčiny ekonomického zaostávání valonských provincií ve srovnání s provinciemi vlámskými v Belgii.**
Valonské provincie představovaly historicky mnohem méně vyspělou část státu s převahou agrorurálních aktivit zatímco vlámská část představovala jednu z nejvyspělejších oblastí Evropy, kde dominoval obchod, doprava, řemesla, finanční aktivity a první průmyslové výroby. Od počátku 20.st. proběhla velice intenzivní industrializace Valonska – těžba uhlí, metalurgie, těžké strojírenství, výroba zbraní. Valonsko se tak ekonomicky vyrovnalo Vlámsku.

Všeobecná krize těžkého průmyslu v západní Evropě od 70. let minulého století zasáhla i Valonsko, které bylo silně jednostranně zaměřeno na montánní průmysl a útlum těchto aktivit způsobil značné ekonomické problémy a zaostávání za Vlámskem, což bylo ještě umocněno skutečností, že nové průmyslové aktivity (petrochemie, elektrochemie) byly díky příhodné dopravní poloze (moře) lokalizovány v blízkosti vlámských přístavů (Zeebrugge, Antwerpen). Valonsko patřilo ke strukturálně postiženým regionům s nutností diverzifikovat ekonomickou strukturu. V současnosti zde směřují domácí i zahraniční investice, rozvíjí se elektrotechnický průmysl, určité obory chemického průmyslu (farmaceutický, kosmetický) či strojírenství (montáž aut) + rozvoj služeb cestovního ruchu, tradiční řemeslná výroba, menší podniky dřevozpracujícího a potravinářského průmyslu.

8. **Výstižně vysvětlete důvody nezbytnosti existence veřejného sektoru (respektive veřejné správy a veřejné ekonomiky).**
Důvody existence veřejného sektoru (VS):
Neekonomické důvody:
- Zajištění vnitropolitické stability a vnitřní bezpečnosti
- Zajištění vnější bezpečnosti a suverenity státu

Ekonomické důvody: existence tržních selhání a nezbytnost jejich kompenzace:
- Nedokonalá konkurence a tendence ke vzniku monopolů a omezování konkurence (přirozená tendence trhu ke koncentraci a nadměrné polarizaci). Veřejný sektor a veřejná správa udržují konkurenční prostředí a brání vzniku monopolů.
- Existence externalit – zejména existence negativních dopadů výroby či spotřeby na třetí subjekty (např. sféra životního prostředí). Veřejný sektor reguluje a eliminuje negativní externality a napomáhá nalezení rovnováhy mezi ekonomickými zájmy a ochranou přírody.
- Makroekonomické příčiny a nerovnováha makroekonomických veličin (ne/zaměstnanost, inflace, ek. růst, platební bilance). Veřejný sektor prostřednictvím hospodářské politiky usiluje o dosažení rovnováhy na trhu.
- Sociální spravedlnost a stabilita: kumulativní charakter spontánního rozdělování důchodů trhem (bez vazby na výkon) a snaha o „spravedlivé“ rozdělení prostřednictvím nedistribučních mechanismů.
- Sociální preference: Veřejný sektor podporuje spotřebu „společensky žádoucích statků“.
- Existence poptávky po spotřebě veřejných statků.
- Stimulace fungování trhu např. podporou meziregionální mobility pracovních sil (a popř. kapitálu).

9. **Vysvětlete pojem regionální disparity a jejich význam v regionálním rozvoji.**
V rámci spontánního evolučního vývoje společnosti můžeme pozorovat, že vývoj je přirozeně nerovnoměrný, nerovnovážný, a to jak z hlediska společenských skupin (ekonomické elity vs. nižší společenské vrstvy), tak i z hlediska geografického, územního, prostorového (bohaté rozvíjející se regiony vs. chudé problémové, zaostalé či zaostávající regiony). Nerovnoměrnosti a rozdíly mezi regiony (regionální disparity) a sociálními skupinami jsou nezbytným zdrojem společenské rozvojové dynamiky (tzn. motivující rozdíly) - nelze je zcela odstranit a ani by se o to neměl nikdo pokoušet. Určité rozdíly musí existovat, neboť jsou stimulující a měly by být považovány za pozitivní. Nadměrné sociálněekonomické rozdíly a regionální rozdíly v socioekonomické vyspělosti regionů (projevující se např. významným nárůstem sociálně patologických jevů v daném regionu) jsou zdrojem sociálních konfliktů a politické nestability, která ohrožuje zpětně všechny regiony a sociální skupiny. Nestabilita a konflikty jsou počátkem všeobecného úpadku. Proto je politicky i ekonomicky žádoucí tlumit preventivně vznik nadměrných rozdílů a následných sociálních a politických konfliktů za pomocí různých rozvojových přístupů a strategií (např. v rámci regionální politiky).

10. **Vyjmenujte 10 teorií regionálního rozvoje (regionálního vývoje, růstu).**
Lokalizační teorie (Thunen, Weber, Loesch); Path dependence; Teorie endogenního růstu; Nová teorie obchodu; Teorie exportní základy (D. North); Teorie růstových pólů (Perroux, Boudeville); Teorie kumulovaných příčin (G. Myrdal); Teorie nerovnoměrného rozvoje (A.Hirschman); Teorie polarizovaného rozvoje (J.Friedmann), Teorie nerovné směny (A. Emmanuel), Teorie závislosti – dependency theory; Teorie výrobních cyklů (R. Vernon); Teorie ziskových cyklů (A. Markusen); Regulační teorie (Lipietz, A., Aglieta, M); Teorie dlouhých vln ekonomického vývoje (N.D. Kondratiev); Teorie stádií ekonomického růstu (W. Rostow); Teorie flexibilní specializace; Teorie územních děleb práce (D. Masery), Lokality debate; Teorie výrobních okrsků; Teorie učících se regionů; Teorie clusterů; aj.